

Portul popular specific arealului românesc

MOTTO: Tradiția înseamnă păstrarea întru spirit a ceea ce a fost bun în trecut (Constantin Noica)

România este una dintre cele mai bogate țări în ceea ce privește tradițiile și obiceiurile, iar costumul popular românesc este cel mai colorat, bogat, ornamentat și încărcat de semnificații. Portul tradițional românesc păstrează viu spiritul autentic și dragostea față de țară, dezvăluind povestea fascinantă a istoriei României, prin multitudinea de culori, croieli, cusături și simboluri. Când este îmbrăcat, costumul național, cu încărcătura lui de motive, descrie foarte bine specificul culturii românești, reprezentând una dintre cele mai trainice moșteniri lăsate de strămoși.

Costumu

l popular românesc poate fi considerată o mărturie fără glas al trăinicieii poporului nostru pe aceste meleaguri, propovăduitor al credinței și pioșeniei acestui neam, dar și a dragostei acestuia pentru lucrurile frumoase, pure și înălțătoare. Se zice că portul popular reprezintă o formă de cultură a unui neam, pe lângă tradiții, obiceiuri, meșteșuguri, un adevărat „templu la purtător”, o bucată din istoria și devenirea unui popor. Dacă ne referim la noi, românii, putem afirma fără să greșim, faptul că, straiiele populare reprezintă, fără doar și poate, importante puncte de reper, atunci când ne referim la identitate națională. Portul popular românesc, alături de întreaga artă populară, a luat ființă și a dăinuit pe teritoriul țării noastre din cele mai vechi timpuri.

Cele mai vechi mărturii iconografice în acest sens, datează din neolitic fiind reprezentate de câteva figurine din ceramică, ale căror ornamente se aseamănă cu cele de pe costumul popular. În urmă cu aproximativ 130 ani, istoricul și omul de cultură Alexandru Odobescu, observa asemănarea dintre costumul popular românesc și cel al dacilor de pe Columna lui Traian. Mare iubitor de istorie și frumos, Alexandru Odobescu, expune în 1867 la Paris, în cadrul unei expoziții, obiecte de artă populară ce sunt admirate de participanții din întreaga lume. De asemenea, mărturii despre originea portului popular românesc se întâlnesc și pe monumentul de la Adamclisi, dar și pe figurinele de lut, de la Carna Craiova, din epoca bronzului, reprezentând elemente de îmbrăcăminte ce corespund costumului tradițional românesc (croiala lungă și largă a cămășii tradiționale, purtatul ițarilor la bărbați și a fustelor largi la femei, ori a sumanelor groase care se regăsesc și în zilele noastre).

Documente ale originii portului nostru popular sunt constituite și de numeroase însemnări literaristorice, dar și de unele opere de artă. În zugrăveala de pe biserici se pot observa ctitorii

așezămintelor, țărani îmbrăcați în costum popular românesc. Imagini ale portului nostru tradițional întâlnim de asemenea pe unele fresce și pe porți precum cea de la Episcopia Râmnicului din județul Râmnicu Vâlcea, pe care se poate vedea o fecioară în ie tradițională, zavelci și poale. Există și picturi pe lemn sau pe sticlă care înfățișează elemente ale costumului românesc tradițional. Toate aceste mărturii care s-au păstrat de-a lungul timpurilor reprezintă adevărate documente ale originii și continuității românilor pe pământul vechii Dacii.

Portul popular românesc are caracteristici asemănătoare cu cele ale popoarelor balcanice, diferențele dintre acestea fiind cele ce țin de elementele decorative și de colorit, însă varietatea, bogăția și frumusețea motivelor ce intră în componența acestuia, fascinează orice privitor. La început, portul popular românesc era produs strict pentru necesități materiale imediate și stringente, confecționându-se doar în cadrul fiecărei gospodării în parte. În toate regiunile geografice ale țării, culoarea albă era culoarea de fond ce era utilizată în confecționarea lui, iar țesăturile de bază ale costumului popular erau inul, cânepa ori bumbacul. Portul popular românesc diferă de la o zonă la alta a țării, constituind o reală carte de vizită care prezintă cele mai de preț mărturii ale tradițiilor, obiceiurilor, dar mai cu seamă a istoriei lor. Elementele ornamentale cu care acesta este decorat conțin simboluri străvechi sau reprezentări ale universului rural care, prin deslușirea lor, oferă o amplă perspectivă asupra culturii populare românești dintr-o regiune anume.

Este de remarcat dispunerea elementelor decorative, motivele variate, compoziția, toate acestea definind croiala costumului și evidențiind elemente specifice precum forme geometrice și motive de inspirație agrară. Cele mai frecvent întâlnite simboluri țesute pe pânză erau soarele, stelele, cerul, pământul, florile, dar și reprezentări ale unor momente cruciale din viața omului (naștere, căsătorie, moarte etc.). Crucea ocupă un loc aparte în simbolistica costumului popular.

Deseori, crucea apare ornată, stilizată, de mărime și formă diferite, însoțită și de alte simboluri religioase precum: crucea bizantină, peștele, vița-de-vie, spicul de grâu, strugurele, păunul etc. Un alt element specific este constituit de cromatică motivelor cusute, aceasta având o notă de sobrietate datorită utilizării culorilor de bază: roșu, albastru, negru, maro, violet și nuanțe de verde. Măiestria realizării straielor românești și diversitatea acestora, impresionează. Portul popular românesc, prin purtarea lui, evidențiază zona de proveniență, ocupația, statutul social și chiar vârsta.

Strămoșii noștri acordau o deosebită importanță nu doar confecționării straielor populare, varietății tehnicilor utilizate în execuția acestora, a materialelor folosite, ci și simbolisticii aparte. Cu ajutorul motivelor cusute cu acul și ața pe pânză sau țesute la război, gospodinele harnice au rânduit straielor populare simboluri profunde, prin intermediul cărora, purtătorul iei ori sumanului, a scoarței sau a brâului purta parcă pe straie întreg universul, zugrăvinduse simbolic pe pânza acestora toată mitologia și cosmogonia geto-dacilor, încreștinată apoi, după ivirea zorilor Evangheliei Mântuitorului Hristos.

În portul nostru popular, frumosul se îmbină perfect cu utilul, realizându-se astfel echilibrul necesar între trup și suflet, menit, după spusele Sfântului Apostol Pavel, să devină „templu al Duhului Sfânt”. Acesta a evoluat începând din momentul definitivării procesului etnogenetic românesc, în condiții istorice și economice specifice, având caracteristici etnice proprii.

În momentul de față există riscul ca societatea modernă să nască fenomenul de emancipare a portului popular și totodată să asistăm la o distilare a tradițiilor seculare, reducând toată această mișcare la un simplu „trend” care se poate foarte rapid demoda, fiind înlocuit cu un altul. În acest context, pe lângă entuziasmul momentului sărbătoresc al confecționării și purtării costumului popular, este necesar să ne îmbrăcăm în haina culturii lui, cu simbolistica sa istorică dar și spirituală, înțelegând astfel că portul nostru popular este însăși chintesența a ceea ce strămoșii au trăit și simțit. De-a lungul timpului structura și componentele costumului popular românesc și-au păstrat totuși nealterate caracteristicile esențiale. Inițial, costumul popular românesc era confecționat din materii prime produse în gospodăriile țăranilor, însă a evoluat odată cu trecerea vremii.

Deși la origine portul tradițional este unul singular, există unele elemente definitorii, specifice fiecărei regiuni în parte, acest lucru reprezentând dovada vie a multiculturalismului românesc. În același timp, aceasta constituie o reală mărturie a unității în pofida diferențelor care au caracterizat spiritul național dintotdeauna.

Costumul popular în Moldova

Moldova este regiunea care a conservat cel mai bine influențele arhaice, acest lucru observându-se cu precădere în costumul popular tradițional. Ia moldovenească este încrețită și decorată cu o multitudine de modele brodate, culorile cel mai des folosite fiind alb, roșu, verde și negru.

Catrința are în general imprimeuri florale și este închisă la culoare. Pentru susținere se folosește brâul țesut, care are o lățime de aproximativ 12 cm. Portul popular moldovenesc are în componența sa și un ilic sau o vestă confecționată din piele de oaie sau din lână, pe a cărei suprafață sunt țesute diferite motive ornamentale: linii drepte sau frânte, motive solare sau florale (cele mai frecvent întâlnite sunt bobocul și panseluța, dar și crengi cu frunze simbolizând Pomul vieții).

Femeile poartă și un ștergar alb care servește la acoperirea capului. Costumul bărbătesc, spre deosebire de cel femeiesc are o componență unitară. Cămașa este purtată peste pantaloni (cioareci sau ȋtari), cu încrețituri, iar cu șerparul sau chimirul se încinge mijlocul. Deși unele elemente componente precum: fusta, cioarecii, croiala cămășii bărbătești au suferit unele modificări, materialul de bază a rămas același. Schimbări semnificative au suferit și șorțul, vesta bărbătească, atât din punct de vedere al motivelor ornamentale, cât și al coloristicii.

Portul popular în Ardeal

Ardealul deține una dintre cele mai bogate lăzi de zestre cu tradiții, obiceiuri și un port popular aparte. Brașovul, considerat ca fiind unul din nestematele Ardealului, își prezintă cu mândrie portul tradițional bogat din punct de vedere ornamental, plin de inedit.

Costumul popular specific acestei zone împletește cu unicitate tradiția cu noutatea, aceasta datorându-se faptului că, de-a lungul istoriei, această regiune a fost și încă este considerată una dintre cele mai bogate și dezvoltate din punct de vedere socio-economic. Ia fetelor este brodată cu fir roșu sau negru, broderia având diverse forme geometrice. Fotele sunt lungi, roșii cu dungi negre, realizate la război. Cheptarul este negru, decorat cu broderie în mare parte de culoare roșie. Costumul popular din Țara Bârsei este considerat unul dintre cele mai elegante și sobre, în comparație cu cele din celelalte zone ale țării. În județul Bistrița Năsăud, purtatul straielor populare în zilele de sărbătoare este o adevărată tradiție practică de la cel mai mic, la cel mai mare. Costumul popular are o vechime de peste 100 de ani și, de obicei, este lăsat moștenire din generație în generație.

Portul popular femeiesc este alcătuit din: năframă, cămașă brodată cu motive populare, brâu, poale, pânzături, pieptar și opinci confecționate din piele tăbăcită de bou sau de porc. Costumul bărbătesc este compus dintr-o cămașă lungă, pantaloni lungi strâmți confecționați din material țesut în casă pe țesătoare. Peste cămașă bărbații își pun un brâu țesut manual sau un chimir de piele. Confecționarea unui astfel de costum necesită o muncă de câteva luni de zile, de la țesutul pânzăturilor, brăurilor, cioarecilor până la brodatul cămășii. Țesutul este o îndeletnicire ce presupune pricepere, îndemânare și măiestrie. Tehnica de lucru a pânzăturilor țesute permite ca femeile să-și folosească propria imaginație și inventivitate. Odată cu trecerea timpului se remarcă o evoluție de la țesutul în două sau mai multe ite la o mare varietate de tehnici pentru obținerea motivelor decorative cum ar fi cele geometrice, florale, zoomorfe sau avomorfe.

Culorile folosite pentru brodat sunt: roșu, negru, galben, albastru, cu fire de aur și argint. Cioarecii sunt confecționați din pânură albă pentru anotimpurile friguroase și din pânză în anotimpurile calde, sunt strânși pe picior pentru a permite încălțarea cu ușurință a opincilor. Opincile sunt încrețite pe lateral, terminate la vârf cu un gurgui. Acestea se leagă pe picior cu ață de lână sau curele din piele, în nojițe. Pieptarul are împletituri de meșină în nuanțe de roșu ori de piele subțire colorată din lână sau mătase neagră.

Îmbrăcatul costumului popular la zile de sărbătoare, începând cu încrețitul poalelor, aranjatul pânzăturilor și terminând cu încălțatul opincilor este un proces care durează câteva ore. Costumul transilvănean de pe aceste meleaguri se deosebește din punct de vedere al elementelor componente de cel moldovenesc prin faptul că nu are brâu, iar în locul catrinței se poartă două zadii (piese dreptunghiulare), ce se prind perpendicular de talie în față și în spate. Stergarul alb de cap a fost înlocuit în prezent cu năframa procurată din comerț. Sumanul și piesele din piele au rămas însă neschimbate până în zilele noastre.

Costumul popular în Banat

Portul tradițional bănățean se caracterizează prin opregul purtat de femei, confecționat dintr-un material rigid în partea din față și ciucuri lungi, colorați în partea din spate. Piesele care acoperă părul poartă denumirea de „ceapsă” sau „conciu” și sunt țesute din lână sau bumbac, ornamentate cu motive geometrice (romb sau cerc). Atât costumul bănățean femeiesc, cât și cel bărbătesc, se deosebesc de cele din restul zonelor țării prin multitudinea de culori, prin bogăția ornamentelor și cusăturilor, dar și prin utilizarea în confecționarea acestora a firelor argintate.

Portul popular în Oltenia

Oltenia face parte din regiunile cele mai bogate în varietatea de costume naționale. Detaliile acestora variază de la o localitate la alta. Culoarea neagră este preponderent folosită la confecționarea acestora, în mare parte, în contrast cu motive decorative policromatice. De asemenea, mărgelele din sticlă colorată sunt un accesoriu des întâlnit al costumului național din această regiune. Un element specific zonei de sud a Olteniei este ipingea, ornată pe guler cu broderii.

Costumul național în Dobrogea

Portul popular din zona Dobrogei are o mare influență care rezultă din varietatea etnică specifică acestei regiuni.

Astfel, costumul dobrogean se remarcă prin bogăția de culori și motive ornamentale, geometrice, dar și vegetale. Specificul costumului popular bărbătesc constă în căciula țuguiată confecționată din piele de miel și chimirul de culoare roșie purtat peste camașă. Costumul femeiesc se caracterizează prin marama din borangic, dar și prin brăul confecționat din lână, țesut la război. Fără doar și poate, costumul popular românesc se numără printre elementele definitorii ale culturii noastre, având o bogată istorie în spate. Astfel, a rămas fidel spiritului și specificului național, păstrându-și caracteristicile indiferent de influențele care l-ar fi putut schimba.

Cu toate că tendințele s-au schimbat, s-au modernizat, elementele definitorii ale acestuia pot fi regăsite în piesele contemporane, ducând astfel mai departe această tradiție veche. Astăzi, portul popular românesc are un caracter nemijlocit de sărbătoare, constituind o variantă reușită a celui tradițional, adaptându-se însă pretențiilor contemporaneității. Încet dar sigur, costumul popular românesc, a început să-și recapete locul și rolul în viața de zi cu zi pe care le-a avut încă dinaintea instaurării regimului comunist în România, perioada când era asociat în mare parte cu festivalurile grandioase organizate de structurile statului din vremea respectivă.

Există multe zone în țara noastră unde tinerii ce urmează să se căsătorească se înveșmântează în straie populare pentru a lua parte la slujba cununiei, transmitând un mesaj alaiului de nuntă să le urmeze exemplul, dar sunt și multe locuri din România unde ierarhii, preoții sau diaconii poartă veșminte liturgice cusute cu motive naționale. De asemenea, întâlnim în diferite localități, în special din mediul rural, biserici, ori mănăstiri unde în loc de somptuoasele covoare sau traverse moderne,

sunt așternute lăicere sau covoare de lână țesute în războaie, împodobite cu diverse motive populare.

Cu doar câțiva ani în urmă, printr-o inițiativă demnă de toată lauda s-a decis ca iei românești și implicit costumului popular, să îi fie dedicată o zi de celebrare, care a fost stabilită la data de 24 iunie, odată cu sărbătoarea Sânzienelor. Ulterior, această zi a devenit un eveniment internațional fiind sărbătorită peste tot în lume, acolo unde trăiesc români și presupune ca ținuta confrăților noștri, oriunde s-ar afla pe acest pământ, să se compună măcar din elementul de bază, central, al costumului popular, ia sau cămașa.

Portul tradițional românesc reprezintă, în mod incontestabil, o adevărată comoară a culturii noastre populare, fiind prețuit și admirat pentru diversitate, bogăția modelelor, varietatea cromatică, măiestria și dăruirea cu care este creat. Dincolo de valoarea estetică de netăgăduit, portul popular, prin motivele cu care este decorat, ne vorbește despre nivelul de cultură, modul de viață, credințele și ideile despre lume ale creatorilor populari.

El este emanația esenței spiritualității sufletului poporului, deschis în fața celor ce doresc să-i simtă pulsul, să-i deslușească și să-i aprofundeze tainele cu vechime milenară. Element de bază al culturii spirituale și materiale, costumele populare ne vorbește prin simboluri despre modul de viață, gândirea și preocupările strămoșilor noștri, dar și despre forța lor creatoare, credința și modul de manifestare a acesteia. În acest context putem vorbi despre portul popular ca despre o emblemă a identității noastre naționale, un ecou puternic al credinței strămoșești. Să nu uităm că adevăratele valori sunt cele care rezistă în timp, fără să-și piardă strălucirea, iar o astfel de valoare este costumele populare românești.

INDEPENDENȚA
ROMÂNĂ

Adriana Apostol

*Independența
prin Cultură*